

Oponentský posudek diplomové práce:

Martin MÁŠÍLKO, *Osmanské nebezpečí ve střední Evropě počátkem novověku. Pracovní text pro výuku dějepisu na gymnáziu*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Historický ústav 2017, 122 s. vč. příloh.

Diplomová práce pojednává o osmanských výbojích do středovýchodní Evropy v 16. století včetně celého průběhu patnáctileté války, pro něž autor vhodně zvolil mezníky let 1526-1606. Nejprve shrnuje z literatury situaci na bojištích i v zázemí, posléze připojuje didaktickou analýzu zamýšlenou k obohacení středoškolské výuky. V úvodu textu upozorňuje na společenskou závažnost tématu a nutnost jeho funkčního didaktického uchopení, což je výchozím cílem diplomové práce.

V dostatečném rozsahu bylo v rámci úvodu shrnuto dosavadní bádání; zde je nutno ocenit pečlivě vedený poznámkový aparát. V oblasti teorie didaktiky je ovšem patrna značná mezera mezi herbartovskou pedagogikou a polistopadovou oborovou didaktikou dějepisu (připomenuti mohli být přinejmenším J. Lepař, E. Štorch, K. Čondl, J. Sochor, V. Mejstřík, J. Janovský, V. Čapek). V souladu se zaměřením tématu M. Másílko upozornil, že jeho výzkum vycházel z edic pramenů a sekundární literatury.

Shrnutí dějin osmanské expanze (již od počátku 14. století) bylo provedeno na základě nejnovější dostupné literatury, vč. zahraničních prací (F. Hitzel, D. Nicolle, J. P. Niederkorn a další). Snad jen v závěru by při interpretaci bočkajovského povstání bylo přínosem zohlednit poznatky G. Pálffyho, jelikož existují také v německých či anglických překladech. Interpretace založená na kvalitních pozitivistických dílech F. Kameníčka nicméně zůstává faktograficky spolehlivá (s. 22). Vzhledem k tomu, že bočkajovskými a turko-tatarskými vpády byla v letech 1604-1605 opakovaně a výrazně zasažena také jihovýchodní Morava, měl zde autor připomenout také narativní prameny (J. Polišenský). Tím by zároveň obohatil žánrovou skladbu didaktické pramenné edice, kterou připojil v závěru práce.

Třetí kapitola diplomové práce byla věnována pojednání o stereotypních obrazech Turka v českém prostředí. Zde M. Másílko vhodně osvěžil běžně využívanou monografii T. Rataje o novější bádání o tématu jinakosti a vytváření obrazu druhého (L. Klusáková a kol.). Pouze v podkapitole o stereotypu „Turka jako člověka“ vznikla volbou nevhodného obratu zavádějící interpretace – křesťanství se nemohlo „vyčleňovat“ oproti islámu (s. 27). Jako druhé (a ve srovnání s islámem starší) abrahámské náboženství se vůči němu snažilo vymezovat. Taktéž v oddílu „Turek jako symbol dnes“ zastřela volba lexika původní smysl autorova sdělení (s. 30: tureckou etnicitu je nutno odlišovat „od“ výrazu muslim, nikoli „s“; popřípadě při zachování sedmého pádu obojí vzájemně nesměšovat).

Čtvrtá kapitola představuje hodnotné shrnutí obrazů Turka v hmotné kultuře šlechtických sídel, tzv. Redernovského mauzolea jako příkladu sepulkrální památky, zbrojnic i měšťanských domácností, kterou autor opět vystavěl na základě novější literatury (V. Bůžek, V. Prchal, M. Svoboda). Poté se již věnoval otázce vojenských reakcí na turecké nebezpečí v Království českém s akcentem na systém hotovostního vojska. V dataci zrušení krajských sjezdů Ferdinandem I. se dopustil chyby (šlo o rok 1528), z poznámky č. 200 zároveň není

jasné, odkud M. Másílko mylný údaj převzal. Další výklad je vystihující a opět zohledňuje nejnovější výzkumy (včetně diplomové práce L. Ausobské, 2017). Lze také uvítat, že autor využil elektronické edice *Sněmů českých* k doplnění ilustrativních informací. Dostatečně vystihl podíl žoldnéřských oddílů v habsburských armádách sledovaného období. Velmi zevrubně shrnul dosavadní bádání o ideálech křesťanského rytířství, včetně dobové diskursivní kategorie „*dobré krýksmanství*“, která charakterizovala kolektivní válečnickou identitu příslušníků převážně rytířského stavu. Za něj vložil dva vzájemně porovnané přehledy vojenských kariér Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů a Pavla Korky z Korkyně, čímž dodal textu antropologický rozměr a prokázal schopnost práce s rozsáhlejšími edicemi pramenů memoárového charakteru. S dostatečným přehledem o aktuálním bádání kategorizoval M. Másílko také téma válečného zážitku z uherských bojišť.

Po představeném shrnutí poznatků o střetu tureckého nebezpečí přešel autor k didaktické analýze tématu. V teoretické části citoval základní práce z obecné didaktiky; nicméně z pohledu oborové didaktiky dějepisu opomněl některé základní příručky (D. Labischová – B. Gracová 2008; S. Julínek 2004, 2006). Obecné roviny analýzy historické, cílových struktur a metodické i přesto chápe správně a dále s nimi funkčně pracuje. Za velmi cenný považují přehled zpracování tématu osmanského nebezpečí v současných učebnicích dějepisu, které autor také konfrontoval s požadavky *Rámcového vzdělávacího plánu pro Gymnázia* a příslušné vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Konkrétní postup didaktické analýzy osmanského nebezpečí ve střední Evropě na počátku novověku rozpracoval autor v komentáři i přehledné tabulce (s. 80-82). Zde konkrétně vymezil pojmovou, vztahovou a praktickou rovinu učiva; v analýze cílových struktur zohlednil všechny kýžené klíčové kompetence (k učení, komunikativní, k řešení problémů, sociální a personální, občanské, pracovní); v metodické části byl ovšem méně konkrétní a zároveň stručný. K obhajobě práce na tomto místě proto rovnou vznáším dotaz: jak by M. Másílko konkrétně pojal motivační prvek a) tématu obecně; b) exkurzního vyučování; c) zmíněné hodiny třídní výuky s reflexí pracovního listu.

V rámci didaktické části výzkumu formuloval autor také doporučení pro pedagogy směřované k pracím T. Rataje a F. Hitzela, s čímž nelze než souhlasit. Správně postřehl problém jeho zastoupení v běžné výuce. Z dosavadních zkušeností lze potvrdit, že vzhledem ke vzrůstající společenské potřebě mu není věnován dostatečný (a v odborném podání aktuální) prostor. M. Másílko zmínil také vhodnost zapojení pracovního listu jako výukového materiálu. Vzhledem k tomu, že práci uzavírá zajímavá výuková edice pramenů, očekával bych ovšem takový modelový pracovní list také v příloze práce.

Připojená výuková edice byla uvedena edičními zásadami. Pro období 16. století je však nověji vymezil J. Šťovíček (zmíněn byl pouze J. Daňhelka, 1985). Autor vybral celkem jedenáct textů charakteru osobní šlechtické korespondence, jednoho císařského mandátu, výňatku z Budovcova *Antialkoránu*, novinového tisku, letáku s písňovým textem, cestopisných textů a šlechtických pamětí. U všech pečlivě citoval zdroje, doplnil stručný záhlavní regist a graficky je kvalitně zpracoval. Zcela zde ovšem chybí průvodní metodický komentář, jak by měl pedagog s textovými ukázkami ve výuce zacházet. Některé prameny skutečně mají vysokou ilustrativní a výpovědní hodnotu, proto se z části také mohly stát

součástí zmiňovaného pracovního listu. Z pohledu žánrové skladby výběrové výukové edice chybí zastoupení narativního pramene.

Po formální stránce splňuje text všechny běžné nároky kladené na diplomovou práci. Na tomto místě znovu kvitují kvalitu zpracování poznámkového aparátu. Z jazykových nedostatků lze uvést pouze jednotliviny, v zásadě tvaroslovného či lexikálního charakteru: s. 5 (Margraviate of Moravia); s. 8: teroristickou organizaci „Islámský stát“ je nutno definovat jako **takzvaný** IS; s. 11: bitvou u Keresztes se zabýval M. Žitný; s. 23: skloňování *turcik*; s. 57: pro dobu 11. století se nehodí výraz „nyní“ (lépe např. „tehdy“); s. 58: u poznámky č. 290 neoddělen nový odstavec (hranice nového sdělení, tématu); v pozn. č. 304 v převzaté citaci spisu B. Ringwalda vypadlo písmeno „W“ – *Die Lauter Wahrheit*. Práce Vincence Floriána (cit. v pozn. č. 323) nebyla uvedena v závěrečném seznamu literatury.

Práce Martina Másílka i přes zmíněné nedostatky představuje cenný příspěvek k závažnému tématu z pohledu historického i didaktického výzkumu. Proto ji **doporučuji k obhajobě** a navrhuji klasifikační stupeň **velmi dobře**.

Ve Strakonících 25. srpna 2017

PhDr. Miroslav Žitný